

'Fusion', noemt Marlies Rohmer het door haar ontworpen moskeeverzamelgebouw in Amsterdam-Oost. De bakstenen gevel met verschillende metselverbanden verwees niet alleen naar de ornamentiek van de Amsterdamse School-architectuur die veel in de buurt rondom het moskeeverzamelgebouw voorkomt, maar ook naar de rijk versierde Islamitische bouwkunst.

Fusion werd definitief een stijlaanduiding in de Nederlandse architectuur toen Wilfried van Winden in 2010 het manifest 'Fusion. Pleidooi voor een sierlijke bouwkunst' publiceerde. Fusion definieert Van Winden als de architectuur van de multiculturele samenleving, die heden en verleden, hoge en lage cultuur, oud en nieuw en Oost en West mengt en met elkaar verbindt. Van Winden noemt zijn pleidooi voor fusion nieuw. Maar in wezen is fusion een andere naam voor postmodernisme. Ook nu het in Nederland wijdverbreid is, is postmodernisme blijkbaar nog altijd een te beladen begrip om te worden gebruikt.

Waterwoningen

Amsterdam

Marlies Rohmer 2011

Water is een belangrijk bestanddeel van veel vinexwijken. Bouwers ontdekten dat wonen aan het water hogelijk wordt gewaardeerd. Daarom wemelt het in de vinexwijken van de sloten, kanalen en grachten.

De Amsterdamse vinexwijk IJburg, gebouwd in het IJmeer, kreeg zelfs een meer dat is uitgegraven in het opgespoten zand van het Stelger-eiland. Hierin is, naar een ontwerp van Marlies Rohmer, de grootste waterwoningenwijk in Nederland aangelegd. De 75 waterwoningen vormen een besloten buurt: ze liggen verscholen achter een door Liesbeth van der Poel ontworpen woon-werkgebouw.

Alle hulzen in het waterbuurtje zijn gemaakt van geprefabriceerde kunststof onderdelen. Er zijn drie typen waterwoningen, maar allemaal lijken ze op elkaar: het zijn net havencontainers. Onveranderlijk zijn de voor- en achterzijde van glas. De gesloten zijkanten hebben gedempte kleuren gekregen zoals mosterdgeel en blauwgrijs. De interieurs van de waterwoningen zijn vrij indeelbaar.

Ketelhuiswoningen

(Gewild Wonen), Almere

Marlies Rohmer 2001

Voor haar bijdrage aan de bouw-expo 'Het Gewilde Wonen' in Almere-Buiten had Marlies Rohmer oorspronkelijk caravanwoningen in gedachten. Die zouden bestaan uit een vast deel met een wc, badkamer, berging en een keuken waaraan een caravan of mobil home kon worden gekoppeld. Zo zouden de flexibiliteit en mobiliteit van de bewoners maximaal zijn. Toen dit te hoog gegrepen bleek, wilde Rohmer hoge hallen aan de vaste kernen koppelen die helemaal vrij indeelbaar zouden zijn. Maar ook dit ging niet door. De opdrachtgever, woningbouwvereniging Groene Stad in Almere, deelde al voor de verkoop alle woningen in. Bewoners zijn er niet aan te pas gekomen.

Volgens Rohmer was Nederland in 2001 nog niet klaar voor het Wilde Wonen of zelfs Gewilde Wonen.

'Bouwen is een ingewikkelde zaak, met vele betrokkenen: aannemers, projectontwikkelaars, makelaars en architecten', zei ze. 'Dat maakt de communicatie moeilijk. Kopers hebben daarom begeleiding nodig. Hier is nog steeds een taak voor de overheid weggelegd. Maar zelfs dan zal het Wilde Wonen geen oplossing voor de massawoningbouw zijn. Alleen al de hoge prijzen voor de kavels in Nederland maken het tot iets voor zeer vermogenden. Maar die kunnen nu ook al heel goed Wild Wonen in Nederland.'

De mislukte revolutie

Walterbos- complex

Apeldoorn

Neutelings Riedijk Architecten
en DP6 architectuurstudio 2007

Voor de ornamentiek van hun gebouwen vragen Neutelings en Riedijk telkens andere kunstenaars en vormgevers. Zo zijn de bontgekleurde glazen gevelplaten van het Instituut voor Beeld en Geluid, met beelden uit de Nederlandse tv- en filmgeschiedenis in reliëf, ontworpen door Jaap Drupsteen. De driedulzend handjes die het Museum aan de Stroom in Antwerpen uit 2010 sieren, zijn ontworpen door de Belg Tom Hautekiet.

Voor hun deel van het Walterbos-kantorencomplex voor de Belastingdienst in Apeldoorn vroegen Neutelings en Riedijk beeldend kunstenaar Rob Birza voor de ornamentiek. Birza ontwierp onder meer de monsterkoppen op de mastaba's in vijvers op het dak, die dienen als lighthappers voor de eronder gelegen kantoren.

Net als het archiefdeel van het Instituut voor Beeld en Geluid liggen de door Neutelings Riedijk ontworpen kantoren grotendeels ondergronds. 'Ach ja, je mag als architect blij zijn als je tijdens je loopbaan een paar goede ideeën hebt', zei Michiel Riedijk eens over de verwantschap van beide gebouwen.

De Matrix

Hardenberg

Marlies Rohmer 2007

Brede school De Matrix in Hardenberg van Marlies Rohmer roept de hulzen van Frank Lloyd Wright in Los Angeles in herinnering. De gevels van kunststof cassettes van de brede school lijken op de reliëfbetonblokken waarmee bijvoorbeeld Wrights Ennis House uit 1923 van onder tot boven is bekleed.

In 2012 deed Rohmer iets wat architecten zelden doen. Ze maakte een tocht langs alle gebouwen die ze in haar 25-jarige loopbaan had gemaakt om te zien hoe ze erbij stonden. Over haar late werk was ze redelijk tevreden, maar over haar vroege niet. 'Ontluisterend en schokkend' vond ze haar bezoek aan Bleijenburg, een studentenhuus in het centrum van Den Haag uit 1993. 'Het is wel een gedateerd gebouw, zeg', zo oordeelde ze. 'Ik wilde er een sculptuur van maken die paste in de stad. Het metselwerk is redelijk verouderd. Maar de begane grond maakt een armzalige indruk, met die houten kozijnen en lege bedrijfsruimtes.'

